

Vileä "toisen" tutkija

Kristeva on vileä intellektuelli. Ehkä hän ottaa liiaksikin välimatkaa, välttää (torjuu?) toista, mikä tekee hänen kirjoitustensa lukemisesta usein puuduttavaa. Hän transponoi suvereenisti lingvistiikan, kirjallisuustieteen ja psykoanalyysin diskursseja, mutta onnistuu harvoin lähestymään "toista" (ja minua lukijana). Toisistävällisemmäksi artikkeleita ei tee myöskään Kristevan kielen läpikotainen vaikeaselkoisuus, vaikeat lauserakenteet ja jatkuvasti muuttuva terminologia, kuten **Pia Siveniuskin** suomennoksen esipuheessa huomauttaa. Miksi muuten Kristeva puhuu (haastatteluissa) niin ymmärrettävästi, mutta kirjoittaa niin vaikeasti?

Jotkut artikkelit jäävät täysin käsittämättömäksi. Esimerkiksi "Stabat Mater" -artikkeli edustaa kaikessa hämähänessään sen kaltaista välinpitämättömyyttä ja ylimielisyyttä, etteivät sen lausumat enää palvele ketään. Jos kommunikaation puute on hyve, miksi Kristeva sitten toisin paikoin peräänkuuluttaa uutta yhteisöllisyyttä ja kommunikaatiota?

Päivi Kosonen

n & n

MIKÄ ON HERRA X?

Elisabeth Badinter, *Mikä on mies?*
Suomentanut Leevi Lehto.
Vastapaino, Tampere 1993. 288 s.

Kaikki ihmiset syntyvät tasa-arvoisina, koska kaikki saavat alkunsa naisina, Y-kromosomi tuo ainoastaan jotain lisää ihmisen mahdollistamaan X-kromosomiin. Uros kehittyi siis alkuperäistä naarausta vastaan. Biologisen erikoistumisen ylle ja jatkeeksi kertyy kasvatuksen myötä erikoistuminen mieheksi.

Tällaisin teesein pohjustaa **Elisabeth Badinter** kirjansa *Mikä on mies?*. Hänen feminisminsä edustaa biologisempaa näkökulmaa sukupuolisuuteen kuin viime vuosikymmenten nais- ja miestutkimus, mutta toisaalta kirjan keskeinen pyrkimys on juuri aiemman tiedon kiteyttäminen yksiin kansiin, X/Y-vertauksen kehyksiin.

Badinterille miehuus on kulttuurinen konstruktio, keinoitekoisesti rakennettu identiteetti. Herra X vain uskoo olevansa herra Y. Miehen koko elämä kuuluu sen todistamiseen, että tämä kulttuurista ilmiöstä monimutkaisin, miehuus, on pelkästään "luonnollista". Todennäköisesti koko länsimainen kulttuuri on ollut tämän unelman, maskuliinisen projektin toteutusta ja siitä heräämistä.

Kirja on jaettu erittäin tasapainoisesti kolmeen osaan. Ensin Badinter kuvittaa miehuuden aiempia historiallisia krii-

sejä. Historian tulkintaa vasten hän esittelee, miten nykyinen sukupuolisuutta koskeva keskustelu on jakautunut kahteen rintamaan, sukupuolten erilaisuutta ja keskinäistä antisosiaalisuutta korostaviin differentialisteihin, ja sukupuolten kulttuurista rakentumista korostaviin konstruktionisteihin. Oman lähtökohdansa Badinter sijoittaa näiden välimaastoon.

Toiseksi Badinter käsittelee miehen psyykkistä kehitystä, sitä, millainen osuus kulttuurilla ja millainen osuus geeneillä on mieheksi kasvamisessa; onko kulttuuri pelkkä erojen muodostaja ja ovatko geenit pelkkiä yhtenäisen identiteetin rakentajia. Keskeiselle sijalle Badinter nostaa pojan yritykset irrottautua äidin vallasta.

Kirjansa kolmannessa osassa Badinter tarkastelee miehen psykopatologiaa, miehen epävarmuutta itsestään ja tästä aiheutuva sairaasta käytöstä. Yhtäältä mies käytätty sairaasti luontoonsa nähden — hän vaarantaa koko rotunsa geeniperimän jatkumisen — ja toisaalta kulttuuriin nähden, koska mies ei löydä enää mielekästä paikkaa yhteiskunnassa.

Tämä miehuuden toteuttamista käsittelevä jakso on utopistisin tulevaisuuskuviltaan, mutta samalla se menettää aiempien jaksujen lennokuuden. Jakso käsittelee miehuuden "kriisin" marginaalisia malliratkaisuja perheen sisällä, tilanteissa, joilla on niukasti yhteistä miestä polttavien arkisten ongelmien kanssa. Käytännössä Bosnian sota voidaan katsoa yhtä akuutiksi miehuuden kriisiksi kuin perheväkivaltakin.

Sukupuolisuuden arkisten ilmaisujen esittely toimii hyvin kahdessa ensimmäisessä luvussa. On miellyttävää, vaihteeksi, lukea lujasti tilastoille ja arkisen elämän havainnoille perustuvia tiivistelmiä, silloinkin ja eritoten silloin, kun niiden takana on ujoitelematon usko maailman nopeaan muuttumiseen.

Yhtä varmasti kuin **Robert Bly** *Rautahannu*-oppaassaan Badinter uskoo, että biologia voittaa kulttuuriset rasitteet, ja että tajuamalla jalon villin sisälämme voimme murtaa pinnallisimmat sukupuolisuuttamme rajoittavat ideat. Mutta millaisia uusia identiteetin malleja on tarjolla? Hurskaat toiveet tyyliin "kaiken edellytyksenä on, että 'opimme rakastamaan toisiamme'" vievät vain takaisin identiteetin ongelman hämäävään metaforaan biologisen androgyniteetin ja kulttuurisen androgyniteetin yhdistettävyydestä.

Muutaman kerran Badinter eksyy yhtä keinoitekoiseen ja hierarkiseen (paremman ja huonomman) sukupuolisuuden erotteluun kuin arvostelemansa maskuliininen kieli. Esimerkiksi ranskalainen yhteiskunta edustaa (ranskalaiselle) Badinterille "luonnollisempaa", so. tasavertaisempaa sukupuolijaottelua kuin se mitä hän näkee muualla maailmassa. Todisteita näkemykselleen hän esittää niukasti, mutta argumentoi sitäkin meluisammin.

Badinter on käsittämättömän optimistinen ja yllättävän aggressiivinen mieli-

piteissäään — kenties tämä on hänen tapansa erottautua perinteisistä puhe-systeemeistä, joiden maskuliinisuus on osaksi juuri niiden nihilismissä ja elämän abstrahoisemisessa. Erityisesti Badinterin väitteet uuden miestietoisuuden laajamittaisesta heräämisestä pitävät yhtä heikosti paikkansa Ranskassa kuin muissakin fallosentrisissä valtioissa. Emme ole toipuneet vielä edes epäonnistuneesta pehmomiehen ideaalista, kun jo pitäisi olla meneillään toinen vallankumous.

Parhaimmillaan *Mikä on mies?* toimii käsikirjana. Teoksen runsaat alaviitteet tekevät yhtäjaksoisen lukemisen ehkä liiankin raskaaksi, mutta yksittäisten aiheiden käsittelety toimivat irrallisina artikkeleina. Badinter käsittelee ja yhdistelee tiiviisti referoiden niin mannermaista kuin amerikkalaistakin sukupuolittutkimusta. Kirjan selkeä käännös ja siteerattujen teosten mahdolliset suomalaiset viitteet tukevat ensyklopedisuutta.

Kirja on täynnään hyvin selkokieლისä ajatuksia sukupuolisesta identiteetistä — näkökulmasta, jota edustavat tekstit ovat useimmiten täynnä metafysiikkalta tuntuvaa termistöä. Varsinkin historiaa läpäisevissä katsauksissa Badinter saa miellyttävän filosofiselta tuntuneen heteroseksuaalisen dikotomian näyttäytymään yhtä alastomana ja yksinkertaisena kuin muutkin kulttuuriset jaottelut.

Badinter toteaa yksinkertaisesti ja osuvasti, että sukupuolen määrittely sisältää aina myös seksuaalisen puolen: "kuka tekee mitä kenen kanssa". Sukupuolten määrittelyissä eri sukupuolten keskinäisen riippuvuuden tarkastelun puuttuminen on kuitenkin niin Badinterin kuin useimpien muidenkin genderiä käsittelevien tutkimusten heikkous. Ne löytävät historiaa läpäiseviä kulttuurisia jatkumoa maskuliiniselle tai feminiiniselle, mutta näitä yhdessä on ilmeisen vaikea käsitellä.

Mikä on mies? -teoksen menestys maailmalla johtunee Badinterin taidosta kirjoittaa tieteellisen johdonmukaisesti epätieteellisen selkeällä kielellä. Kirjalle on eduksi ja haitaksi, että se keskittyy miehuuden konkreettiseen puoleen, eikä juurikaan puutu miehuuden kulttuuristen mallien monimutkaisuisiin risteymiin. Näin kirja saa helposti muodostettua kuvan, jossa miesten käytös ja ideaalit on muutettavissa pelkillä yhteisillä päätöksillä — siirryttäessä "androgynisyyden aikaan". Miehuus näyttäisi olevan pelkkää sosiaalisten mallien im(/n)itaatiota. Badinterin näkökulmaan ei kuulu lainkaan sen pohtiminen, syntykö sukupuolinen valta sukupuolisesta kielestä, jota yksikään sukupuoli ei pysty määrätietoisesti muuttamaan.

Keskittyessään sukupuolten esiintymiseen eikä esittämiseen Badinter sivuuttaa ne feministisen ja kulttuurintutkimuksen teorian, joissa sukupuoli-eroja käsitellään kulttuurin sisäisinä perinteinä; vaikkapa tarkastelemalla tietyn aikakauden naisille tyyppisiä romaaneja. Badinter on kiinnostuneempi käytännöstä, mieheksi kasvamisen

"kolmesta kiellostä": en ole nainen, en ole vauva, en ole homoseksuaali. Tämän jälkeen mies on valmis tapaus, sairas olento Badinterin käsittelemässä elämänskaalassa.

Puhuessaan "miehen kriisistä" Badinter ei myöskään noteeraa sosiaalisia eroja. Koskeeko "kriisi" kaikkia yhteiskuntaluokkia? Entä missä määrin "kriisi" on samanlainen kaikissa etnisissä ryhmissä? Badinterin vertaukset Uuden Guinean pakkofellaatiosta antiikin vapaamielisyyteen pyrkivät osoittamaan miehuuden kriisin universaaliuden, kunnes huomautukset "kanaalintakaisien ystäviemme viriiliyden pakkomielleestä" heittävät lukijan takaisin oman maansa ongelmien keskelle.

Mikä on mies? on kuitenkin paras ainakin suomeksi saatavilla oleva useita näkökulmia hyodyntävä ja silti trivialiteetit välttävä yleisselitys sille, miksi kaikki miehet eivät halua kasvaa Ramboiksi. Sukupuolittutkimuksen tulevaisuus vain tuntuu olevan koko lailla toisaalla.

M.G. Soikkeli

n & n

TEORIA MIEHEYDEN MOOTTORITIELLÄ

Pirjo Ahokas, Martti Lahti & Jukka Sihvonen (toim.), *Mieheyden tiellä: Maskuliinisuus ja kulttuuri*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 39, Jyväskylän yliopisto 1993. 186 s.

Mieheyden tiellä on ensimmäinen suomenkielinen kokoelma miestutkimusta. Se antaa edustavan kuvan maskuliinisuuden analyysistä, sen historiasta ja nykytilanteesta, joskaan suomalaisesta miehestä se ei paljasta raapaisua enempää. Kokoelman artikkelit perustuvat pääosin Turussa vuonna 1990 pidettyyn maskuliinisuus seminaariin, mutta kymmenestä katsauksesta ainoastaan kahdessa mietitään suomalaisen miehen tietä.

Ylipäätään alaotsikko *Maskuliinisuus ja kulttuuri* lupaa enemmän sisältöä kuin tarjoaa. Artikkelit painottuvat maskuliinisuuden kuvallisten esitysten analyysiin, erityisesti elokuviin. Tyyliään artikkelit ovat tasaisen korkeaa tasoa, tiiviisti ja asiantuntevasti kirjoitettuja. Teos on lähinnä suunnattu akateemisen jargonin sulattaville. Artikkeleista kolme on jätetty alkuperäiskielelle, vaikka esimerkiksi kirjan aloittava **Beverly Skeggsin** "Theorizing masculinity" olisi juuri sellainen paljon selittävä teoria-pläjäys, joka kertoisi kadunmiehellekin miten miestutkimus on lähtenyt eteneeseen feminismiin siiveltä.

Artikkeleiden tiiviys ei juurikaan tarjoa tilaa kansankielisille loppuseli-